

СУЧАСНА ПАРАДИГМА БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

**Банк Ростислав
Олександрович,**

кандидат юридичних наук, асистент кафедри правознавства Київського національного торговельно-економічного університету

**Сердюченко
Олексій
Володимирович,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Київського національного торговельно-економічного університету

У статті здійснено аналіз проблеми адміністративних правовідносин у сфері забезпечення безпеки підприємництва. Обґрунтовано, що органи публічної адміністрації та недержавні структури становлять комплексну адміністративно-правову систему забезпечення безпеки підприємництва. Визначено конкретні адміністративні загрози безпеці суб'єктів підприємництва.

Ключові слова: безпека, забезпечення безпеки підприємництва, адміністративні правовідносини, адміністративні загрози.

Сьогоднішні проблеми та загрози, що стоять перед вітчизняною сферою підприємництва спонукають її суб'єктів до пошуку нових форм захисту. Захист суб'єктів підприємництва стає ключовим у процесі досягнення ефективності завдань, поставлених перед ними. Безпека як форма захисту постає необхідним атрибутом у діяльності суб'єктів підприємництва, що зумовлює агрегацію сил і засобів для подолання дестабілізаційних чинників. Заходи забезпечення безпеки підприємництва в корелятивних взаємозв'язках дають змогу вирішити комплекс проблем, що оточують сферу цієї діяльності. Такі заходи забезпечення безпеки підприємництва, як фінансово-економічні, організаційні, матеріально-технічні, інноваційні, безумовно, складають комплексний механізм протидії дестабілізаційним чинникам. У той же час означений перелік не буде повний без адміністративних заходів регулювання процесу забезпечення безпеки підприємництва. Вищезазначена теза зумовлює актуальність теми, а метою є дослідження адміністративних правовідносин щодо впливу на безпеку суб'єктів підприємництва, аналізу правових засад, теорії та практики його здійснення.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання: перше – аналіз проблеми адміні-

стративних правовідносин у сфері забезпечення безпеки підприємництва, друге – визначення конкретних адміністративних загроз безпеці його суб'єктів.

За останні роки опубліковано низку наукових праць, присвячених питанням національної, економічної, продовольчої, демографічної, енергетичної, фінансової та інших видів безпеки. Дослідженню означених видів безпеки присвятили свої роботи вчені – юристи, економісти, державні управлінці. Що стосується безпеки підприємництва, то ця тематика потребує подальшого наукового дослідження, зокрема з адміністративно-правових позицій.

Окремі питання безпеки підприємництва в контексті розгляду їх наукою адміністративного права стали предметом наукових досліджень В. Авер'янова, І. Арістової, Г. Атаманчука, Д. Бахраха, О. Бандурки, А. Берлача, Ю. Битяка, І. Голосніченка, В. Грохольського, П. Діхтієвського, Є. Додіна, Р. Калюжного, В. Коваленка, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, В. Котковського, Ю. Крегула, В. Крутова, В. Курила, В. Ліпкана, Д. Лук'янця, В. Малиновського, А. Марущака, В. Нагребельного, В. Печуляка, О. Світличного, А. Стахова та інших представників науки адміністративного права та державного управління.

Аналізуючи питання забезпечення безпеки підприємництва, слід зазначити, що суб'єкт підприємництва є основою розвитку економічної системи держави, заснованої на засадах конкуренції, а не на тиску державно-монополістичних структур. Суб'єкт

підприємницької діяльності є гарантом соціально-економічної захищеності громадянського суспільства та національної безпеки держави.

Проте рутинна практика діяльності суб'єктів підприємницької діяльності свідчить про їх високий ступінь уразливості порівняно з державними структурами, що виявляється у виникненні навколо них різноманітних дестабілізаційних чинників. За таких обставин забезпечення безпеки підприємництва є актуальним проблемним питанням, що включає в себе комплекс різноманітних заходів впливу протидії загрозам такої діяльності. Безумовно, одним із таких комплексів, є комплекс адміністративних правовідносин.

Оскільки будь-які правовідносини є складовою предмета правового регулювання певної галузі права, можна впевнено стверджувати, що забезпечення безпеки підприємництва стає новим для адміністративно-правового регулювання об'єктом, якому донині не приділялося достатньої уваги. З цього приводу слушним є твердження сучасних вчених-адміністративістів про суттєву модифікацію змісту адміністративного права, виокремлення як самостійних галузей права в минулому інститутів адміністративного права, оновлення змісту, призначення адміністративного права [1, с. 102].

Адміністративно-правові відносини зумовлюють створення всіх необхідних умов для становлення та прискорення розвитку забезпечення безпеки підприємництва в Україні.

Як зазначає С. Чумаков, однією з головних проблем прискорення розвитку

підприємництва є забезпечення його безпеки, що виникає з моменту початку діяльності підприємницької структури, конкретного функціонування підприємства [2, с. 89–90].

Будь-які суспільні відносини, зокрема й адміністративні, мають урегулювати процес функціонування підприємництва в Україні, насамперед на мікрорівні, тобто досягти максимальної ефективності в роботі кожного суб'єкта такої діяльності. Проте не можна досягти високого рівня національних, економічних чи фінансових інтересів у суспільстві без міцного та конкурентоспроможного підприємництва. З огляду на вищевикладене виникає питання щодо забезпечення безпеки підприємництва органами публічної адміністрації, що при комплексному підході до розв'язання проблем національної безпеки набуває першочергового значення для належного рівня забезпечення захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави.

Як уже зазначалося раніше, науковці та практики здебільшого розглядають поняття «забезпечення безпеки підприємництва» як комплекс організаційно-правових, техніко-технологічних, інноваційних, фінансово-економічних заходів, спрямованих на виявлення, попередження і припинення загроз у процесі забезпечення ефективного функціонування підприємства. Цей процес містить у собі охорону приватної власності підприємства і фізичний захист його персоналу, зокрема недержавними структурами.

Питаннями забезпечення безпеки означеної діяльності в Україні саме

недержавними приватними охоронними структурами присвячено низку наукових і публіцистичних праць. Так, В. Крутов зазначає, що захист підприємництва в нашій країні – це новий вид суспільної діяльності, новий елемент у системі розподілу праці [3, с. 32]. В. Курило, наголошує, що послуги з охорони власності та охорони громадян визначаються як вид господарської діяльності, який за своїм суб'єктивним складом і змістом становить цивільно-правові зобов'язальні правовідносини і здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів або державних ліцензій на право надання послуг з охорони власності, крім окремих особливо важливих об'єктів права державної власності та охорони громадян [4, с. 17].

Наведені заходи забезпечення безпеки підприємництва є складовими економічної безпеки та охорони конкретного підприємства і передбачають захист підприємства власними силами або за допомогою спеціально найнятих охоронних підприємств. У цьому переконаємось, якщо розглянемо деякі визначення економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека підприємства – це система створення механізму мобілізації й найбільш оптимального управління корпоративними ресурсами певного підприємства з метою найбільш ефективного їх використання і забезпечення стійкого функціонування того чи іншого підприємства, його активної протидії будь-яким негативним чинникам впливу на свою економічну безпеку, – зазначають Т. Іванюта і А. Зайчковський [5, с. 9].

Найбільш розповсюдженою є така дефініція зазначеного терміна: це стан ефективного використання ресурсів підприємства (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки тощо) і наявних ринкових можливостей, що дозволяє запобігти негативному впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та забезпечити його довгострокове виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії (статутних завдань) [6, с. 316].

З вищезазначеного випливає, що науковці переважно розглядають забезпечення безпеки підприємництва з огляду на її економічну складову, оминаючи адміністративні правовідносини, що виникають у цій сфері. Забезпечення безпеки підприємництва хоч і реалізується недержавним сектором, проте створення необхідних умов для забезпечення такої безпеки є прерогативою органів публічної адміністрації, тобто суспільні відносини в цій сфері мають досліджуватися також з адміністративно-правових позицій. Розглядаючи процес забезпечення безпеки підприємництва, слід зауважити, що органи публічної адміністрації та недержавні структури (діють відповідно до законодавства України, наданих дозволів, ліцензій та контролюються органами державної влади) становлять комплексну адміністративно-правову систему забезпечення безпеки означеної діяльності.

Перед органами публічної адміністрації та недержавними структурами постає важливе завдання щодо необхідності ефективного впливу на процес забезпечення безпеки підприємництва в Україні. За таких обставин

цей процес слід розглядати як комплекс економічних, фінансових, організаційних, технологічних, інформаційних заходів, що реалізуються органами публічної адміністрації та недержавними структурами для протидії негативним дестабілізаційним чинникам у процесі здійснення підприємництва.

Наявність проблеми однозначного трактування в юридичній науці безпеки підприємництва як об'єкта адміністративно-правового забезпечення вимагає вирішення багатьох питань. Насамперед актуальною є проблема щодо визначення нормативно-правових актів, за допомогою яких забезпечується захист і безпечне функціонування такої діяльності.

Оскільки нормативно-правові акти є основною формою, за допомогою якої не тільки забезпечується, але й регулюється безпека підприємництва, вважаємо доцільним зауважити, що регулювання є одним з основних способів забезпечення безпеки цієї діяльності. Таку точку зору підтверджують науковці, зокрема І. Ієрусалімова зазначає, що адміністративно-правове забезпечення передбачає насамперед регулювання за допомогою норм адміністративного права, що виникають для та в процесі реалізації прав і свобод людини та громадянина, передбачених у законодавстві [7, с. 83].

Зауважимо, що адміністративно-правове регулювання безпеки підприємництва, перебуваючи в межах поняття «державне регулювання», має власну специфіку, тобто під адміністративно-правовим регулюванням слід розуміти один із видів регулювального

впливу на суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки підприємництва, що здійснюється уповноваженими органами публічної адміністрації за допомогою специфічної системи нормативно закріплених методів і засобів з метою їх упорядкування.

Адміністративно-правове регулювання безпеки підприємництва є частиною державного регулювання, важливість якого важко переоцінити в упорядкуванні суспільних відносин, зокрема у сфері забезпечення безпеки такої діяльності.

Як слушно зазначає Ю. Крегул, без державного регулювання помітно знижується ефективність виробництва, незатребуваною стає фундаментальна наука, через подорожчання скорочується інфраструктура соціальної сфери, а рух до цивілізованих форм життя здійснюється стихійно, зі значними витратами і втратами [8, с. 10].

Підкреслюючи важливість державного регулювання сфери економіки, частиною якого є процес забезпечення безпеки підприємництва, В. Нагребельний відзначає, що державне регулювання створює необхідні умови для діяльності певних суб'єктів та об'єктів у напрямку і межах, які вважаються бажаними і доцільними для держави і за якими відбуватиметься розвиток цих суб'єктів та суб'єктів у цілому [9, с. 136].

З огляду на вищенаведені теоретичні положення науковців вважаємо за необхідне класифікувати групи відносин у сфері забезпечення безпеки підприємництва, що підпадають під категорію «адміністративно-

правове забезпечення», регулюються нормами адміністративного права та органами публічної адміністрації.

Така класифікація складається з трьох груп відносин та ґрунтується на нормативно-правових актах, які регулюють процес забезпечення безпеки підприємництва в Україні. Перша група – відносини, пов'язані з легалізаційними процедурами (реєстрація, ліцензування, патентування, стандартизація та сертифікація суб'єктів підприємництва), які повинні здійснюватись уповноваженими органами державної влади у спосіб, який дозволяє суб'єкту такої діяльності на максимально ефективному рівні забезпечити її безпеку. Другу групу складають відносини, пов'язані із забезпеченням захисту прав суб'єктів підприємництва в соціально спрямованій економіці, а саме: відносини щодо порядку квотування, державного регулювання цін і тарифів, застосування нормативів і лімітів, антитимонопольного регулювання. Третя група – відносини щодо контрольної функції органів державної влади у процесі забезпечення безпеки підприємництва (нагляд, перевірки, ревізії суб'єктів такої діяльності).

Варто розглянути обставини, за яких органи державної влади не завжди спроможні забезпечити безпеку підприємництва. Часто вони є суб'єктами адміністративних загроз такій безпеці та створюють перешкоди у вигляді адміністративних бар'єрів.

В. Кирилов розглядає адміністративні загрози як специфічні перешкоди для розвитку підприємництва, зумовлені недосконалістю держав-

ного регулювання і контролем чи усвідомленим утиском інтересів підприємництва з боку органів державної влади й окремих чиновників [10, с. 56].

Вважаємо за потрібне визначити, які ж дії органів державної влади падають під категорію адміністративні загрози:

а) значні витрати на реєстраційні процедури, складність отримання дозволів і ліцензій. Від складності процедури відкриття нового підприємства зазнають збитків як українські суб'єкти підприємництва, так і іноземні, що призводить до втрати значних обсягів потенційних інвестицій;

б) несприятливе середовище функціонування суб'єктів підприємництва. Процес такої діяльності є об'єктом уваги близько чотирьох десятків контрольно-наглядових інстанцій, які діють за своїми внутрішньовідомчими інструкціями. Масштаби контролю та різних перевірок обмежуються не повною мірою. У практичній діяльності це призводить до штучного створення пільгових умов для окремих суб'єктів підприємництва або до вчинення корупційних дій;

в) діяльність природних монополістів, які мають переваги не тільки з господарського, а й з політичного поглядів і здебільшого перебувають поза контролем органів державної влади;

г) уведення регіональними органами влади різноманітних обмежень на рух товарів, капіталу і робочої сили територією держави, унаслідок чого відбувається звуження масштабів ринку для виробників і стримування дії конкурентного механізму;

д) непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємництва.

Жорсткі реалії ринку, труднощі його становлення в Україні поставили на порядок денний проблему формування системи охорони підприємництва, здатної врегулювати процес його функціонування та виживання. За таких обставин державі та органам державної влади потрібно перейти від декларативного, невиваженого забезпечення безпеки такої діяльності до реального та системного захисту підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Коломієць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : монографія / Т. О. Коломієць. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. – 404 с.

2. Чумаков С. Т. Защитные механизмы обеспечения безопасности предпринимательства : дис. ... канд. экон. наук : спец.: 08.00.05 / С. Т. Чумаков. – М., 2005. – 181 с.

3. Крутов В. В. Становлення і розвиток недержавних суб'єктів сектору безпеки України (система безпеки підприємства) / В. В. Крутов, В. Г. Пилипчук // Наукова доповідь. – К : НІСД, 2011. – 85 с.

4. Курило В. І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец.: 12.00.07 / В. І. Курило. – Ірпінь, 2002. – С. 17.

5. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Т. М. Іванюта, А. О. Зайчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

6. Мелехов А. А. Эволюция подходов к содержанию категории «экономическая безопасность предприятия» / А. А. Мелихов,

Э. В. Камышникова // Вісник Приазов. держ. техн. ун-ту. – 2009. – № 19 – С. 316–319.

7. Іерусалімова І. О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина : дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07 / І. О. Іерусалімова. – К., 2006. – 205 с.

8. Правові засади державного регулювання економікою України : навч. посіб. / [Ю. І. Крегул, Р. О. Банк, О. В. Сердюченко та ін.]; за ред. Ю. І. Кре-

гула. – К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2013. – 664 с.

9. Нагребельний В. П. Правове забезпечення модернізації державного управління та державного регулювання в економічній сфері України / В. П. Нагребельний // Вісник Нац. академії правових наук України. – 2013. – № 2. – С. 133–140.

10. Кириллов В. А. Административные барьеры: понятие, содержание / В. А. Кириллов // Мир безопасности. – 2009. – № 9. – С. 56–58.

Банк Р. А., Сердюченко А. В. Современная парадигма безопасности предпринимательства: административно-правовой аспект.

В статье проведен анализ проблемы административных правоотношений в сфере обеспечения безопасности предпринимательства. Обосновано, что органы публичной администрации и негосударственные структуры составляют комплексную административно-правовую систему обеспечения безопасности предпринимательства. Определены конкретные административные угрозы безопасности субъектов такой деятельности.

Ключевые слова: безопасность, обеспечение безопасности предпринимательства, административные правоотношения, административные угрозы.

Bank R. O., Serduchenko O. V. Modern security paradigm of business activity: administrative and legal aspects.

The article analyzes the administrative legal relations in the security business in Ukraine. It is stated that the administrative and legal relations determine all the necessary conditions for the development and accelerate the development of security business in Ukraine. Public administration and non-state actors (acting in accordance with the laws of Ukraine, issued permits, licenses and control by public authorities) are integrated in the administrative and legal system to ensure business security.

The article specifies that Ukrainian scientists, in most cases, consider the safety of entrepreneurial activity from the point of its economic component, avoiding administrative legal relations arising in this area. Securing business activities is realized though the private sector; but creating the conditions for business security is a prerogative of the public administration, that is, social relations in this area are also investigated from administrative and legal positions.

The article outlines the steps of the government administration which fall under the category of threat:

- a) significant costs of registration procedures, the complexity of permits and licenses;*
- b) unwelcoming operation of businesses;*
- c) the activities of natural monopolies;*
- d) introducing regional authorities of various restrictions on the movement of goods, capital and labor in the territory of the State;*
- e) lack of transparency and publication procedures use by-law*

Key words: safety and security of business activities, administrative legal, administrative threats.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2015